

həm də teleradio bədii şurasının üzvü olmuşam. O vaxtlar belə bir qayda qoyulmuşdu ki, ancaq Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olanları və Konservatoriyamızın bəstəkarlığı şöbəsinin birləşdirilən əsərləri ifa üçün qəbul edilə bilər. Məsələnin bu cür qoyuluşu məndə daxil hiddət doğurdu. Düşünürdüm ki, əgər hər hansı bir istedadlı şəxsin ali musiqi təhsili olmadığına görə gözümçüydü ya salınması nə dərəcədə düzgündür? Ələkbər Tağıyev də belələrindən idi, istedadı vardı, ali musiqi təhsili diplomu yox idi. Ona görə də adı məhni müəllifi kimi çəkilirdi. Qara Qarayev Bəstəkarlar İttifaqının sədri olan kimi Ələkbəri həm bədi fonda, həm də musiqi fonduna üzv qəbul etdilər".

Xalq tərəfindən sevilən-sevilən dinlənən 200-dən artıq məhni müəllifinin Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olmaması çoxlarını təəcübləndirirdi. Bəstəkara məsləhət görürdülər ki, Bəstəkarlar İttifaqına üzv qəbul olunmaq təşəbbüsündə bulunsun. Onun bu təşəbbüsü ələ ilk addımdan uğursuz alındı. Üçüncü mərtəbədə isə "Pionerlər evi" fəaliyyət göstərir. Binənin ikinci mərtəbəsinə qalın Ələkbər müəllim özündən savayı heç kimi sevməyən bir musiqiçi ilə qarşılaşdı. Həmin musiqiçi kinaya ilə "Siz üçüncü mərtəbəyə qalxmırsınız, bura Bəstəkarlar İttifaqıdır" - demişdi. Musiqisevərlərinin yanında yaxşı qalmış olar. Vaxtilə Vaqif Mustafazadəni də ali musiqi savadının olmaması səbəbindən Bəstəkarlar İttifaqına üzv qəbul etməmişdilər. Hazırda musiqi ictimaiyyəti Vaqif Mustafazadənin dünya caz musiqisi məkanında ən uca zirvəyə qalxması ilə qürur hissi duyur.

Oğru xislətli ermənilərin kino xadimləri və dördüqalanları (onlar bizim balabanımızda öz dillərində dördük deyirlər) Ələkbər Tağıyevin məhnlərini oğurlayaraq erməni məhnlərini kimi qələmə verməkdədirlər. Gülüş ustası kimi tanınan kino aktyoru Frunzik Mkrtçyan haqqında erməni rejissorların fransız və amerikalı kinoçuların ilə birgə çəkədikləri sənədi filmə hadisələr Ələkbər Tağıyevin məhnlərindən melodiyaları ilə müşayiət olunur və litrdə onlar erməni musiqisi kimi təqdim edilir.

Ermənilər bu yaxın keçmişdə özlərinin xarici ölkələrinin birində yaşayan dördük ifaçısının Moskvanın "Bolşoy Teatr"ında çalışmasını təşkil etməmişdirlər. Bu dördükünün də çaldıqları əsasən Azərbaycan melodiyaları və Ələkbər Tağıyevin məhnləri idi. Bu yaxınlarda dostlarımızdan birinin ağıdı telefon zəngindən məlum oldu ki, Moskvanın yeraltı yu keçidlərinin birində erməni dördük Civan (yaxın ki, "cavan") Qasparyanın diski satılır. Erməni dördük Ələkbər Tağıyevin həyatdan vaxtız köçmüş arvadının xatirəsinə həsr etdiyi "Sən gəlməz oldun" məhnlisini milli erməni məhnlisi kimi təqdim edir. Nə dəyəsən belə həyasızlığa? Görəsən azərbaycanlılar olmasaydı (Allah ələməsin), bu oğru xislətli əzgin ermənilər nə çalardılar? Bədbəxtlərin özlərinin çalğı alətləri də azərbaycanlılardan oğurlanmış şeylərdir.

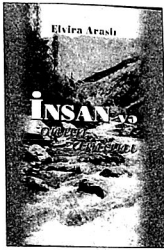
Sənətkar haqqında öz hökmünü zaman verir. Üzeyir bəy qətiyyətlə demişdir: "Gözel nəğmə və rəqs melodiyalarının yaradıcısı xalq özüdür. Bəstəkarlar öz əsərlərini yaradarkən unutmamalıdır ki, bizim yaradıcılığımızı xalq özünü qiymətləndirir. Çünki xalq yalnız yaradıcı, yalnız başdaçı deyildir. Xalq eyni zamanda mimsilsiz tənqidçi və musiqi əsərlərinin ən yaxşı "istehlakçısıdır", xalq musiqi əsərlərinə diqqətə yanaşır, yaxsını pisdən seçir". Doğrudan da belədir.

Ələkbər Tağıyev 1981-ci ildə rühyanı dəyişdi. Amma o dünyanın aramızda yaşayır. Zamanımızın dolğun musiqi fantazyaların sahibi Ələkbər Tağıyevin yaradıcılıq nümunələrinin qiyməti isə illər ötdükcə artır. Ona görə ki, Ələkbər Tağıyev öz zamanının çətin sınaqlarından üzəg çıxmış çox istedadlı nəğməkardır!

Arif HÜSEYNOV

Elvira Araslinin "İnsan və onun zamanı (atam həyatda xatirələr)" kitabı SSRİ Elmilər Akademiyasının ilk azərbaycanlı müxbir üzvü, SSRİ Baş Geologiya İdarəsinin rəisi, SSRİ-nin baş geoloq, Stalinin müşaviri olmuş görkəmli təşkilatçı və tədqiqatçı alim Əli Əmiraslanovun dəyərli ömür yolundan bəhs edir.

Əli Əmiraslanov Qubadlının ucqar dağ kəndi Balahəsənliyə doğulmuşdu. Anası onu dünyaya gətirəndə həyatdan köçmüşdü. 11 yaşında atası tatar polkunun tərkibində Birinci Dünya müharibəsində Avstriyada ön cəbhədə həlak olmuş, igidliyinə görə çar Rusiyasının yüksək döyüş ordenlərini almışdı. Kişi qeyrəti nəsnəsinin himayəsində, uca dağlar, silirdim qayalar, bol meyvəli meşələr, qur çaylar, göz yaş kimi bumbuz bulaqlar qoynunda böyüyən Əlinin uşaq qəlbinə nankor ermənilər çalın-garpaz dağı çəkər, silinməz yara vururlar. Erməni quldur dəstələri Türkiyə, Naxçıvan, İrəvandan sonra Zəngəzurda da qana bulayır, onların da kəndini, evlərini gürümənmiş vəhşiliklə məhv edir, körpəlikdən həm ata, həm ana əvezi olan nəsnəni də bütün qohum-əqrəbələri ilə birlikdə diri-diri yandırır.

sən olan Ə.Əmiraslanov sovet geologiya elminə əvəzsiz töhfələr verir, keçmiş Sovetlər İttifaqından kənarda da xalqımızı, onun intellektual səviyyəsini layəqətlə təmsil edir. Ə.Əmiraslanovun Stalin, Beriya, M.C. Bağırov, sovet elminin başında duran

Mənalı ömrün və dövrün salnaməsi

Əli Şamaxı şəhər idarəsində yüksək vəzifə tutan dayısı Yusif ağanın yanına yola düşür, burada əsl doğmaqlıq qarşılanır, təhsil alır, bu ailənin bərabərhuquqlu bir üzvünə çevrilir. Türkiyə və Qafqazın tarixinə onlarla tanınmış dövlət, hərbi xadim bəxş edən Zəngəzurun ən nüfuzlu, esillik-köküylə nəslinin-Sultanovların nümayəndəsi Yusif ağa rus-yapon müharibəsində igidliyi ilə ad-san qazanmış, rus hökumətinin ordenlərinə layiq görülmüş tanınmış ziyalı idi. Əmiraslanovlar da daxil olmaqla, bir çox tanınmış alim və ziyalılar məhz Yusif ağanın himayəsi ilə yaşayıb oxumuş, özlərinə həyatda mövqə tutub xalqa, vətənə layiqli xidmət göstərmişlər. Yusif ağanın sevimli nəvəsi, həyatdan vaxtız gəlməsi görkəmli şərqşünas alim, nəcib insan Aida xanım İmanquliyevə ilə kitab müəllifinin əziz qohum kimi mərhəm ünsiyəti haqqında duyğulu sətirlər çox təsirlidir.

Ermənilərin törətdiyi daha bir qanlı qırğın bu dəfə Əlinin sığındığı Şamaxıda təkrar olunur. Kitabda bu faciələrə, erməni vəhşiliyinə, təkcə regionun deyil, bütün döyünənin başağınsına çevrilmiş "erməni məsələsi"ne dair konkret hadisələr, elmi faktlar, yazılı tarix mənbələr əsasında müəllifin gəldiyi qənaət belədir: "Bu gün dünyanın 70-dən çox ölkəsində yerləşən millətçi erməni mərkəzlərinin tarixi faktları saxtalaşdıraraq, 90 ildən bəri inadla, manyakcasına bütün dünyanın beyninə yetirməyə çalışdığı mif, soyqırım hadisəsi olmuşdur! Ancaq bu soyqırım Azərbaycan xalqına qarşı işlənmişdir və müəyyən fasilələrlə bütün XX əsr boyu və bu gün də davam etməkdədir".

Yaşının az olmasına baxmayaraq, Əli əldə silah kimi və nifrətlə erməni daşnaklarına qarşı döyüşlərdə iştirak edir, bir müddət də ac qalmamaq üçün qırmızı orduya yazılır. Rus dilini yaxşı bilmiş, ağılı, fərasəti, iradəsi onu Moskvaya -uşaqlıqdan təbiətə doğma olan Median İnstitutuna gətirib çıxarır, ali məktəbi bitirib elmi-tədqiqat institutunda elmi işçidən SSRİ Baş Geologiya İdarəsinin rəisi, Əlvən Metallurgiya Nazirliyinin İdarə rəisi, kolleqiya üzvü, Stalinin geologiya məsələləri üzrə müşaviri, geologiya-mineralogiya elmləri doktoru, SSRİ Elmilər Akademiyasının ilk azərbaycanlı müxbir üzvü kimi şərəfli mərtəbələrə aparıb çıxarır. SSRİ-nin, eləcə də dünyanın 10-dan çox ölkəsinin zəngin mədənlərini kəşfi, tədqiqi, işlənməsinə mimsilsiz xidmətlər göstərir, Vətəni sevmə, ailəsinə bağlı necib in-

bir çox alimlərlə münasibətlerini əks etdirən sətirlər xüsusilə mənalıdır. M.C. Bağırov onu bir neçə dəfə Azərbaycan Nazirlər Soveti sədrliyinə, Elmilər Akademiyası prezidentliyinə israrla dəvət etsə də, o, bütün ruhu ilə bağlı olduğu elmi fəaliyyəti, geoloq-mühəndisliyi üstün tutmuş, Azərbaycan elmini Moskvada və xaricdə təmsil etməyi qərara almışdır. İttifaq əhəmiyyətli çoxlu qurumda yüksək rəngli vəzifə daşıyan, bir sıra beynəlxalq konqreslər, qurultayların əsas təşkilatçı və məruzçələrindən olmuş alimin gəlməmişiyası bilibli, elmi və əməli araşdırmalarının nəticələri kitabın xüsusi bölməsində əks olunmuşdur. Ə.Əmiraslanov cəmi 62 il yaşamış, Moskvada "Novodeviçye" qəbiristanlığında dəfn edilmiş, özündən sonra onlarla sanballı elmi əsər, layiqli yetimlərə, xalqımızın adını ucaldan layəqətli övladlar qoyub getmişdir.

Əli Əmiraslanovun böyük türk şairi Nazim Hikmət, onun azərbaycanlı tədqiqatçı Əkbər Babayev, bir çox görkəmli alimlərlə dostluq, akademik Həmid Araslinin ailəsi ilə qohumluq münasibətlərinə həsr olunmuş səhifələr də izləməyə lazımdır.

Ə.Əmiraslanov əsl azərbaycanlı idi. Kitabda bu barədə yaddaqların sıxları vardır. Heç vaxt spirtili içki qəbul etməz, donuz eti yeməzdi. Uşaqlarına daim azərbaycanlı olduqlarını xatırladılar, doğduqlu yer-yurd, qohum-əqrəbə haqqında danışardı. Dövrün, zamanın getirdiyi ürək ağrıları bu fədakar insani çox tez yaxalamış, son nəfəsində etrafına toplaşanlara - onları arasında 2 qızından heç biri olmasa da, hamısı rus olsa da, təəcüb-lənən rəğmən son sözlərini Azərbaycan dilində söyləmiş, bir neçə dəfə "өлvida" deyərək gözələrini əbədi yummuşdur.

Əli Əmiraslanovun mənalı ömrü yolu, həyatı XX əsrin mühüm tarixi hadisələri fonunda (Böyük Vətən müharibəsinin, Stalin repressiyasının insanların gətirdiyi fəlakətlər, QULAQ-in sağalmaz fiziki-mənevəzi əzabları, Stalinin dəfn gündəkdə basırıqda da minlərlə insanı ölümün ağuşuna çəkiq aparması və s.) yaddaqlanan fakt və detallarla, sədə və əsan dildə qələmə alınmışdır və heç şübhə yoxdur ki, bütün bunlar maraqla qarşılanacaq, oxucuda zəngin təəssürat yaradacaqdır.

Təəssüf ki, bugünkü nəsil tariximizin yaxın dövrlərində yaşamaş bir sıra dəyərli insanlar, onların fədakar fəaliyyəti haqqında məlumatlısızdır. Kitabda bu nəslin nümayəndəsi Mehbalı Əmi-

raslanovun da portret çizgileri xüsusilə məhəbbət və canlı boyalarla təsvir edilmişdir. O, tanınmış metallurq, inşaətçi, gözəl təşkilatçı, sədəqətli dost, böyük istedad və lükənməz enerjili malik bir adam olub. O da Moskvada Mədən Akademiyasını bitirdikdən sonra Leningradda çalışmış, sonra isə ixtisaslı mütəxəssislərin çox qiymətli olduğu bir dövrdə Azərbaycana qayıdıb bir sıra məsul vəzifələrdə işləmişdir. 1939-cu ildə toxuculuq sənayesi xalq komissarı təyin edilmiş; mühəribənin əvvəlində isə Azərbaycan KP MK-nin iktinli üzrə katibi seçilmişdir. Böyük Vətən müharibəsində süvari korpusunun komissarı və atıcı diviziyasının siyasi şöbəsinin rəisi kimi iştirak etmiş, mühəribə bitdikdən sonra isə onun "Zaqafqaziya-sənayəetkintini" trestinin yaradılmasında böyük əməyi olmuşdur. Faşist Almaniya-sının təslimindən sonra o, məhsulu respublika üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən Qaradağ Sement Zavodu da daxil olmaqla, Azərbaycan məhsullarını üçün qənimət avadanlıqların gətirilməsi işini məharətlə təşkil etməyi bacarmışdır. Şumqayıt Boru-Prokat Zavodunun qurucusu və ilk direktoru vəzifəsindən Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini, yenidən Mərkəzi Komitə katibi, büro üzvü, SSRİ və Azərbaycan SSR ali sovetlərinin deputatı kimi zəngin ömrü yu keçmiş, ölkəmizdə çox dəyərli işlər görmüş, prinsipial, yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik dövlət və ictimai xadim kimi tanınmışdır. Mehbalı Əmiraslanovun portretinə güzgü tutan, yaşlı adamların indi də yaddaşında olan bir hadisə kitabda da yerini almışdır. Mir Cəfər Bağırovun məhkəməsinə yalnız M.Əmiraslanov onun fəaliyyətinin ancaq yaxşı cəhətlərindən danışmış, üzünə durmamışdır. O, neçə-neçə dəyərli insanı Stalin repressiyasının cəngindən xilas etmişdir. Kitabda bu iki şəxsiyyətin bənzer-siz qardaşlıq məhəbbəti təsiri detallarla əks olunub. "Atam rəhmətə gedəndə Mışa əminim bu ağır itkidən necə sarsıldığını, bir andaca qocaldığını öz gözüm ilə gördüm".

Keçmiş SSRİ, Rusiya və Azərbaycan yazıçılar ittifaklarının, Beynəlxalq Ressamlar Federasiyasının üzvü, ərəb, ingilis, fransız, italyan, rus, alman, ispan, çex, Azərbaycan dillərində çapdan çıxmış povest, hekayə, publisistik məqalələrdən ibarət kitabların müəllifi Elvira Araslinin "İnsan və onun zamanı (atam haqqında xatirələr)" kitabı öten il "Nurlan" nəşriyyatında rus dilində işıq üzü görmüş, bu günlərdə Əmiraslanovun həmyerlilərinin təşəbbüsü ilə tərcümə edilərək "APOSTROP" Çap Evi'ndə yüksək poliqrafik təbittalib əsa dilimizdə nəşr edilmişdir. Nəşri rus dilindən tərcümə edən Tehran Vəliyyə, redaktor Hacı Nərimanoğludur.

Elvira xanım 30 ildən çoxdur ki, həyat yoldaşının (ədəbiyyatşünaslıq elminin zəngin patriarxi Həmid Araslinin oğlu Elman Arasli) diplomati fəaliyyəti ilə bağlı əs qala bütün Şərq ölkələrində yaşaymışdır. Artıq atasından da yaşca böyük olan, ömrünün ən müddrik çağlarını yaşayan Elvira xanımın 2003-cü ildə "Səudiyyə Ərəbistanı diplomatın həyat yoldaşının göz-ləri ilə" adlı kitabı rus, ərəb və ingilis dillərində nəşr edilmiş, populyarlıq qazanmışdır. Əsərləri əsasında Azərbaycan, Rusiya və Səudiyyə Ərəbistanı Krallığında televiziya filmləri çəkilmişdir. Əli işləri bir sıra ölkələrdə keçirilən sərgilərdə nümayiş etdirilmişdir.

Haqqında bəhs edilən kitabın son sətirləri müəllifin və mənsub olduğu nəslin vətənə bağlılığını duymaq bəxmindən ibarətdir. "Əminəm ki, gün gələcək, atamın bütün ömrü boyu xiffətini çəkdiyi doğma yurdu qəsbkarlardan azad ediləcək və onun qızları, nəvələri, nəticələri əcdadlarımızın uyuduğu o torpağın görüşünə gedəcəklər. Ata, sən də, sənin doğma vətənin də həmişə qəlbimizdəsiniz".

Hacı NƏRİMANOĞLU